

N:o 78.

Ank. till Riksd. kansli den 4 april 1905, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa delar af Roma klostets kungsgård i Gottlands län. (I. A.)

I en till Riksdagen aflåten proposition (n:o 85) har Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruks-ärenden den 17 sistlidne mars föreslagit Riksdagen medgifva,

dels att det område, som å en af förste landtmätaren Oskar Warfvinge år 1902 upprättad karta, innefattande förslag till tomtindelning inom Roma stationsområde, betecknades med n:is 1—101, måtte från Roma klostets kungsgård om $5^{19}/_{32}$ mantal i Roma socken och Norra häradet af Gottlands län afsöndras samt, fördeladt i tomter i hufvudsaklig öfverensstämmelse med nämnda förslag, försäljas, den med n:o 1 betecknade tomten till dess innehafvare mot en köpeskilling af 265 kronor 63 öre, att erläggas vid tillträdet den 14 mars 1906, och i öfrigt på de i 6:te momentet af kungl. skrifvelsen till domänstyrelsen angående bestämmelser att tjäna till efterrättelse i fråga om lägenheters upplåtande från kronans jordbruksdomäner den 25 september 1896 stadgade villkor samt öfriga tomter i enlighet med föreskrifterna i 8:e och följande momenten af samma kungl. skrifvelse.

dels att vid samtliga förenämnda tomtupplåtelser köpare måtte förbehållas rätt till användande af för gemensamt behof afsedda, å förberörda karta utmärkta gator, esplanad och torg,

dels att — sedan Roma klostrets kungsgård blifvit genom ägostyckning i enlighet med lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 delad i 15 lotter på sådant sätt, att lägenheterna Bottängen, Hästhagen och Djurängen i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af förste landtmätaren Warfvinge år 1903 uppgjort förslag indelades i 14 lotter samt återstoden af egendomen utgjorde en lott — förstnämnda 14 lotter måtte försäljas i enlighet med föreskrifterna i 8:e och följande momenten af förberörda kungl. skrifvelse den 25 september 1896,

dels att ett till kungsgården hörande, i en af Roma sockerfabriks aktiebolag gjord underdånig ansökning omförmäldt och å samma ansökning bifogade karta och kartutdrag utmärkt område om 49,589 hektar måtte från kungsgården afsöndras och till Roma sockerfabriks aktiebolag försäljas mot köpeskilling, som skulle på bolagets bekostnad bestämmas i den ordning, som i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof vore föreskrifven i kungl. förordningen den 14 april 1866, och under villkor i öfrigt:

att området af bolaget må tillträdas den 14 mars 1906,

att den på nyssnämnda sätt bestämda köpeskillingen skall före tillträdet till landtränteriet i länet inbetalas,

att bolaget bestrider alla med köpets lagfarande förenade kostnader,

att bolaget, oafsedt huruvida kronan kommer att delta i vattenafledningsföretag, afseende utdikning af Roma och Store myrar, skall taga del i detsamma för det till bolaget försålda området och erlægga kostnaderna härför, samt

att bolaget ej mindre medgifver, att den öster om en från Roma myr ledande kanal befintliga jordremsan får genomgrävas för ledande af vatten till kanalen, än äfven ansvarar för, att jordremsan icke öfverväxas af buskar och ogräs till skada för närliggande odlade ägor,

dels ock att de medel, som genom ifrågavarande försäljningar komme att inflyta, måtte på samma sätt som köpeskillingarna för försålda mindre kronoegendomar användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

Departementschefen har i detta ärende till ofvanberörda statsrådsprotokoll anført följande:

I underdånig skrifvelse den 2 december nästlidna år har domänstyrelsen anmält, att vid år 1901 å Roma klosterns kungsgård om $5\frac{19}{32}$ mantal i Roma socken och Norra häradet af Gottlands län hällen uppskattning för förnyad utarrendering från den 14 mars 1904 af denna egendom, som lämnade ett årligt arrende af 3,500 kronor, förslag väckts om fränstyckning och afsöndring samt försäljning af vissa delar utaf egendomen; och har styrelsen, med tillkännagifvande, att styrelsen föranstaltat om egendomens utarrendering på ytterligare två år till egendomens förutvarande arrendator och under åberopande af nådiga skrifvelsen till styrelsen angående bestämmelser att tjäna till efterrättelse i fråga om lägenhetens upplåtande från kronans jordbruksdomäner den 25 september 1896, underställt den väckta frågan Kungl. Maj:ts nådiga pröfning, därvid styrelsen tillika öfverlämnat samtliga till ärendet hörande handlingar jämte en af förste landtmätaren Oskar Warfvinge åren 1900 och 1901 upprättad karta öfver alla ägor till Roma kungsgård med tillhörande beskrifning samt i bestyrkt kopia en af bemälda Warfvinge år 1902 upprättad karta, innefattande förslag till tomtindelning inom Roma stationsområde, likaledes med tillhörande beskrifning.

Af handlingarna inhämtas, att Roma klosterns kungsgård, som är belägen 1,9 nymil från Visby och omkring 0,3 nymil från Roma järnvägsstation, innehåller en areal af 950 hektar 42,3 ar och består af följande hufvuddelar:

Hufvudgården jämte Högbroängen och Högbrotorpet, å kartan öfver kungsgården upptagna under ägofigurerna n:is 1—1,185 och innehållande en areal af 635 hektar 11,9 ar, däraf 238 hektar 94,2 ar tomter, åker och dylikt, 230 hektar 63,6 ar äng och myr samt 165 hektar 54,1 ar hag- och betesmark samt vägar,

Hästhagen, å kartan upptagen under ägofigurerna n:is 1,186—1,282 och innehållande en areal af 70 hektar 27,8 ar, däraf 61 hektar 32,1 ar tomter, åker och dylikt, 2 hektar 5,5 ar äng och myr samt 6 hektar 90,2 ar hag- och betesmark jämte vägar,

Bottängen med Bottäkern, å kartan upptagna under ägofigurerna n:is 1,283—1,351 och innehållande en areal af 33 hektar 80,9 ar, däraf 14 hektar 67,6 ar tomter, åker och dylikt samt 19 hektar 13,3 ar äng och myr,

Djurängen med Djurhagen, å kartan upptagna under ägofigurerna n:is 1,352—1,622 och innehållande en areal af 144 hektar 78,9 ar, däraf

58 hektar 66,2 ar tomter, åker och dylikt, 56 hektar 18,3 ar äng och myr samt 29 hektar 94,4 ar hag- och betesmark jämte vägar, och

Gurpeskogen, å kartan upptagen under ägofigurerna nis 1,623—1,652 och innehållande en areal af 66 hektar 42,8 ar hag- och betesmark.

Uti instrumentet öfver 1901 års uppskattning å egendomen hafva förrättningsmännen anfört beträffande:

lägenheten Bottängen, att den vore belägen på ett afstånd af omkring 0,3 nymil från hufvudgården, att, då till lägenheten hörande åker vore på grund af afståndet från hufvudgården svår att bruka tillsammans med denna, skäl visserligen syntes föreligga att skilja lägenheten från hufvudgården och af densamma bilda ett särskildt arrende, men att, då lägenheten, som saknade åbyggnader, i sådant fall måste bebyggas, hvilket till följd af brist på skog blefve dyrbart, samt lägenheten såsom ängs- och betesmark vore svärmistlig för hufvudgården, lämpligast syntes vara, att lägenheten tills vidare bibehölles under gemensamt arrende med hufvudgården, samt beträffande

lägenheterna Hästhagen och Djurängen, att lägenheterna vore belägna, den förra omkring 0,8 och den senare omkring 0,5 nymil från hufvudgården, att uppskattningsmännen, då dessa lägenheter genom sitt aflägsna läge från hufvudgården endast med svårighet kunde brukas tillsammans med denna, ansett skäl föreslå, att de utlämnades under särskilda arrenden, för hvilket ändamål uppskattningsmännen uppgjort förslag ej mindre till lägenheternas bebyggande, därför kostnaden beräknats till 12,000 kronor för Hästhagen och 15,000 kronor för Djurängen, än äfven till deras utarrendering mot ett årligt arrende af 1,027 kronor 25 öre för Hästhagen och 1,024 kronor 53 öre för Djurängen.

I anledning af ett till Kungl. Maj:ts befallningshafvande ingifvet, till uppskattningsmännen öfverlämnadt förslag om afskiljande från kungsgårdens hufvudgård af ett å en af förste landtmätaren Warfvinge år 1899 upprättad, handlingarna i ärendet bilagd karta öfver föreslaget stations-samhälle vid Roma upptaget, norr om Roma järnvägsstation beläget område, hafva uppskattningsmännen, jämte det de verkställt saluvärdering af detta område, utgörande delar af de till hufvudgården hörande Krogåkern, Vallgärdet och Norra Vallgärdshagen om tillsammans 46 hektar 54,7 ar, på anförda skäl afstyrkt detta förslag, men i sammanhang därmed anfört, att, bland andra, de ofvannämnda lägenheterna Bottängen, Hästhagen och Djurängen väl lämpade sig att försäljas till egna hem.

I skrifvelse af den 31 december 1901, hvarmed Kungl. Maj:ts be-

fallningshafvande till domänstyrelsen insändt instrumentet öfver nyssberörda uppskattning med tillhörande handlingar och kartor, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som biträdt uppskattningsmännens förslag om egendomens utarrendering i ofvan angifna tre delar, däremot, vidkommande förslaget till afsöndring från egendomen af ofvannämnda område för bildande af boningsplatser vid Roma järnvägsstation, förklarar sig anse det påtagligt, att områdets försäljning skulle för kronan ur ekonomisk synpunkt innebära en fördel, vida öfvervägande de olägenheter, som genom områdets afyttrande kunde förorsakas kungsgården, samt vitsordat behovet af boningsplatser å ifrågavarande ställe, där en stor industriell anläggning, Roma sockerfabrik, vore belägen och tre järnvägar sammanstötte. Som omförmälda område emellertid vore större än hvad behovet under en sannolikt lång framtid kräfde, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande, i anslutning till en af Roma kommun hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande gjord framställning om upplåtande af ett mindre område vid Roma station till boningsplatser, föreslagit, att allenast lägenheterna Vallgårdet och Norra Vallgårdshagen, å ofvan omförmälda karta öfver kungsgården betecknade med ägofigurerna n:is 764—848 och innehållande i areal 23 hektar 15,3 ar, däraf 20 hektar 60,6 ar åker och 2 hektar 54,7 ar betesmark, linda och diken, måtte för det afsedda ändamålet upplåtas. Detta område ansåge Kungl. Maj:ts befallningshafvande fullt tillräckligt och dess afskiljande från kungsgården syntes icke förorsaka någon synnerlig olägenhet.

Domänstyrelsen har, då uppskattningsmännens ofvan anförda uttalande rörande lämpligheten af försäljning utaf vissa områden af kungsgården till egna hem syntes styrelsen vara liktydigt med, att samma områden ansåges utan egentlig skada eller olägenhet för stamhemmanets skötsel och brukande kunna därifrån skiljas och för bildande af smärre jordbrukslägenheter afyttras, och sedan styrelsen från landtmästerstyrelsen inhämtat upplysning därom, att hinder på grund af föreskriften i 2 § 2:a momentet af lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 icke mötte för egendomens styckning, under åberopande af 1:a momentet i ofvanberörda nådiga skrifvelse den 25 september 1896, anmodat Kungl. Maj:ts befallningshafvande att, därest Kungl. Maj:ts befallningshafvande funne ifrågavarande delar eller andra områden af egendomen till smärre jordbrukslägenheter lämpliga, förständig uppskattningsmännen att upprätta förslag till deras styckning eller afsöndring från egendomen. Tillika har styrelsen, med anledning af Kungl.

Maj:ts befallningshafvandes ofvanberörda yttrande rörande lämpligheten och behovet af Vallgårdets och Norra Vallgårdshagens upplåtande till bebyggande åt enskilde, anmodat Kungl. Maj:ts befallningshafvande att ombesörja, att detta område eller möjligen annat, som Kungl. Maj:ts befallningshafvande kunde anse därtill lämpligt, indelades i tomter för bildande af stationssamhälle samt att förstädiga uppskattningsmännen att sedermera saluvärdera desamma, med iakttagande därvid, att de till gator och allmänna platser afsatta områdena tilldelades tomterna, så att i de tomterna åsatta värdena jämväl inginge värdena å nämnda gator och allmänna platser.

Med skrifvelse den 30 oktober 1902 har Kungl. Maj:ts befallningshafvande till styrelsen öfverlämnat dels ofvanberörda, af förste landtmätaren Warfvinge den 20 september samma år uppgjorda, medelst karta och beskrifning åskädliggjorda förslag till tomtindelning vid Roma station, upptagande 101 tomter med en areal, växlande mellan 13,04 ar och 26,66 ar, dels ock instrument öfver af uppskattningsmännen under oktober 1902 verkställd saluvärdering ej mindre af detta område, än äfven af de ofvan nämnda lägenheterna Bottängen, Hästhagen och Djurängen; utvisande värderingsinstrumentet, bland annat:

att *Bottängen*, som helt och hållet saknade åbyggnader, saluvärderats till 19,632 kronor, hvaraf 1,260 kronor beräknats för växande skog, samt att uppskattningsmännen ansett lägenheten lämpa sig till försäljning såväl i sin helhet som till egnahemslägenheter af omkring 5 hektars areal;

att *Hästhagen*, som vore bebyggd med hus, tillhöriga dels kronan, dels egendomens arrendator och dels en dennes brukare, åsatts ett saluvärde af 32,532 kronor, hvaraf 1,074 kronor för växande skog, och likaledes ansetts lämpa sig till försäljning antingen i sin helhet eller till egnahemslägenheter om några hektar i areal;

att *Djurängen*, hvarå icke funnes andra byggnader än de kronan tillhöriga husen å Djurängstorpet och Djurhagetorpet, saluvärderats till 44,219 kronor 60 öre, däraf 7,621 kronor 60 öre beräknats för växande skog, och enligt uppskattningsmännens förmenande bäst lämpade sig att försäljas i sin helhet, emedan åker och myr låge åt ett håll och skogen åt motsatt håll; samt

att de till stationssamhälle indelade lägenheterna *Vallgårdet* och *Norra Vallgårdshagen* om 23 hektar 15,3 ar, hvaraf 20 hektar 20,8 ar beräknats till själfva tomterna och återstoden till gator, esplanad och torg, saluvärderats efter 11 till 15,7 öre för kvadratmeter till 24,298 kronor 86 öre, däri inberäknadt värdet å växande skog med 330 kronor, samt

att värdet å de särskilda tomterna bestämts till pris, växlande mellan 174 kronor 80 öre och 372 kronor 9 öre.

I sin ofvanberörda skrifvelse den 30 oktober 1902 har Kungl. Maj:ts befallningshafvande, beträffande lägenheterna *Bottängen*, *Hästhagen* och *Djurängen*, anfört, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge, icke blott att desamma utan egentlig skada eller olägenhet kunde från egendomen skiljas för bildande af särskilda jordbrukslägenheter, utan äfven att dessa lägenheters frånskiljande från egendomen skulle innebära en fördel för kronan, enär brukande under hufvudgården af dessa på skilda håll långt från hufvudgården befintliga lägenheter vore så svårt, att arrendet i sin helhet därigenom väsentligen nedtrycktes, under det att, om lägenheterna skulle hvar för sig särskildt utarrenderas, de måste bebyggas, hvilket skulle medföra stora kostnader för kronan. Däremot ansåge Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke lämpligt eller af omständigheterna påkalladt, att någon ytterligare afsöndring eller styckning af jord än de ofvan omfördälda lägenheterna ägde rum. I fråga om de af uppskattningsmännen åsatta saluvärdena å nu ifrågavarande tre lägenheter har Kungl. Maj:ts befallningshafvande anmärkt, att, med hänsyn till kostnaden för blifvande köpare att bebygga desamma, nämnda värden borde nedsättas till 13,500 kronor för *Bottängen*, 23,500 kronor för *Hästhagen* och 32,000 kronor för *Djurängen*. Kungl. Maj:ts befallningshafvande har från egendomens arrendator, hvilken, såsom ofvan nämnts, äger en del hus å lägenheten *Hästhagen*, infordrat yttrande, huruvida han önskade förvärfva äganderätt till denna lägenhet, men har arrendatorn i en till Kungl. Maj:ts befallningshafvande ingifven skrift förklarat sig icke önska förvärfva sådan rätt.

Vidare har Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordat förslaget till tomtindelning af lägenheterna *Vallgärdet* och *Norra Vallgärdshagen* samt beträffande de af uppskattningsmännen för de särskilda tomterna bestämda saluvärden förklarat sig icke hafva något att erinra.

Slutligen har Kungl. Maj:ts befallningshafvande uttalat den mening, att lägenheterna *Bottängen*, *Hästhagen* och *Djurängen* borde i händelse af deras försäljning åsättas mantal att afräknas från kungsgårdens mantal, men att lägenheterna *Vallgärdet* och *Norra Vallgärdshagen* lämpligen borde betraktas såsom afsöndringar från den öfriga delen af kungsgården.

Domänstyrelsen har emellertid ansett, att icke någon af de tre till försäljning i sin helhet föreslagna lägenheterna *Bottängen*, *Hästhagen* och *Djurängen* vore att hänföra till smärre jordbrukslägenheter; men då uppskattningsmännen, på sätt ofvan anförts, uttryckligen förklarat sådana

lämpligen kunna bildas af Bottängen och Hästhagen tillhöriga ägor samt hvad uppskattningsmännen i afseende å Djurängen anmärkt, eller att åker och äng låge åt ett håll och skogen åt motsatt håll, icke syntes styrelsen innebära giltigt skäl mot bildande af smärre jordbrukslägenheter, har styrelsen anmodat Kungl. Maj:ts befallningshafvande att förstärkta uppskattningsmännen att upprätta förslag till indelning i smärre jordbrukslägenheter af nämnda tre lägenheter.

Enligt ett af förste landtmätaren Warfvinge med anledning häraf i december 1903 uppgjort och af Kungl. Maj:ts befallningshafvande med skrifvelse den 25 maj 1904 till domänstyrelsen insändt förslag skulle omförmälda tre lägenheter uppdelas i följande, å ofvan omförmälda karta öfver kungsgården utmärkta smärre jordbrukslägenheter, hvilka sedermera enligt till styrelsen med berörda skrifvelse jämväl öfverlämnadt instrument öfver saluvärdering i januari 1904 åsatts nedan angifna saluvärden, nämligen:

	Areal, obereknadt undantag af mark för gemensamt behof. Hektar	Saluvärde	
		Kronor	öre
<i>Bottängen:</i>			
lägenheten n:o I	9,832	5,914	13
» n:o II	9,503	5,381	50
» n:o III	6,293	3,787	75
» n:o IV	7,581	4,548	77
<i>Hästhagen:</i>			
lägenheten n:o I	8,059	3,018	10
» n:o II	7,785	3,114	—
» n:o III	31,828	16,539	25
» n:o IV	10,433	5,178	30
» n:o V	11,669	4,684	15
<i>Djurängen:</i>			
lägenheten n:o I	11,793	2,990	67
» n:o II	20,527	6,762	05
» n:o III	35,390	11,167	08
» n:o IV	43,503	14,806	90
» n:o V	30,664	8,495	55

i hvilka värden inberäknats värdena å kronan tillhöriga hus å lägenheterna n:is I och III under Hästhagen samt n:is I och II under Djurängen.

Med samma skrifvelse har Kungl. Maj:ts befallningshafvande tillika öfverlämnat infortrade yttranden såväl från uppskattningsmännen rörande anledningen till, att förslag till styckning i smärre delar än som skett icke uppgjorts, som ock från förste landtmätaren Warfvinge i afseende å lämpligheten att sönderstycka de ifrågavarande områdena i mindre delar än uppskattningsmännen föreslagit. I förstberörda yttrande anföres, att, utom det att på Gottland i allmänhet redan funnes mer än tillräcklig tillgång på små hemmansdelar och backstugor, tillgången på små lägenheter ytterligare ökats genom den föreslagna tomtindelningen vid Roma station, hvadan det kunde befaras, att försäljningen af dylika små lägenheter skulle komma att utsträckas öfver en alltför lång tid; samt att uppskattningsmännen efter samråd med förste landtmätaren kommit till den öfvertygelsen, att ifrågavarande ägor vore olämpliga att sönderstycka i små egnahemslägenheter, utan bättre passade att afytttra i större lotter.

Förste landtmätaren Warfvinge har likaledes, på anförda skäl, ansett vidare styckning än som föreslagits icke vara att tillråda.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande har af de afgifna yttrandena funnit det tydligen framgå, att de ifrågavarande områdena svårligen lämpade sig till indelning i smärre jordbrukslägenheter än de af uppskattningsmännen föreslagna och att i alla händelser en vidsträcktare sönderdelning skulle komma att medföra förlust för kronan, som sannolikt ej skulle kunna inom en lång framtid försälja andra än de lägenheter, som erhöles det förmånligaste läget, under det att brukningen af de öfriga jordbrukslägenheterna skulle blifva förenad med afsevärda svårigheter och medföra föga inkomst för kronan. Därtill komme, att för det närvarande något behof i orten ej förefunnes för kronan att träda emellan genom att bereda tillfälle till bildande af smärre jordbruk, emedan någon svårighet ej funnes för dem, som önskade bilda sådana, att på rimliga villkor förskaffa sig mindre jordbruk, i det att ägostyckningar och hemmansklyfningar alltjämt påginge, så att hemmansdelar i orten numera ofta omfattade en helt obetydlig areal. Hvad anginge de saluvärden, som af uppskattningsmännen föreslagits å de särskilda lägenheterna, har vidare Kungl. Maj:ts befallningshafvande, på sätt i skrifvelsen den 30 oktober 1902 i fråga om värdena å de då till försäljning i deras helhet föreslagna

områdena erinrats, ansett dem vara för höga och böra minskas med åtminstone 25 procent.

Slutligen har Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som med anledning däraf, att en af de indelade tomterna vid Roma station, nämligen den med n:o 1 betecknade om 16,92 ar, vore bebyggd med handlanden Aug. Stenberg tillhöriga bostadshus, låtit för innehafvaren utfärda sådant föreläggande, som föreskrifves i 6:te momentet af berörda nådiga skrifvelse den 25 september 1896, till styrelsen öfverlämnat skriftligt, af behörig borgen åtföljdt förklarande från bemälda lägenhetsinnehafvare, att han önskade mot erläggande på en gång af det föreslagna saluvärdet, 265 kronor 63 öre, förvärfva äganderätten till tomten i fråga med tillträdesrätt den 14 mars 1906.

För egen del har domänstyrelsen i ärendet hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva

dels att förenämnda, å den af förste landtmätaren Warfvinge år 1902 upprättade karta med n:is 1—101 betecknade tomter finge från egendomen afsöndras och, med köpare förbehållen rätt till användande af för gemensamt behof afsedda gator, esplanad och torg, försäljas, tomten n:o 1 till dess innehafvare mot en köpeskilling af 265 kronor 63 öre att erläggas vid tillträdet den 14 mars 1906 samt i öfrigt på de i 6:te momentet af nådiga skrifvelsen den 25 september 1896 stadgade villkor och öfriga tomter i enlighet med föreskrifterna i 8:e och följande momenten af samma nådiga skrifvelse,

dels ock att — sedan egendomen blifvit genom ägostyckning i enlighet med lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 delad i 15 lotter på sådant sätt, att dels lägenheterna Bottängen, Hästhagen och Djurängen, i öfverensstämmelse med det af förste landtmätaren Warfvinge år 1903 uppgjorda och å kartan öfver egendomen utmärkta förslag, indelades i 14 lotter, med iakttagande därvid, att de lotter, som af hvarje utaf förenämnda lägenheter bildades, skulle, utom de dem hvar för sig tilldelade områden, tilläggas, såsom för dem gemensamma, erforderliga vägar, dels ock återstoden af egendomen utgöra en lott — förstnämnda 14 lotter finge försäljas i enlighet med stadgandena i 8:e och följande momenten af förberörda nådiga skrifvelse den 25 september 1896.

Uti en till Kungl. Maj:t ställd, af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gottlands län med underdånigt yttrande den 31 december 1904 till

Kungl. Maj:t öfverlämnad ansökning har Roma sockerfabriks aktiebolag i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om rätt för bolaget att mot den köpeskilling, som kunde varda bestämd, förvärfva ett till Roma klosters kungsgård hörande, å den underdåniga ansökningen bifogade dels öfversiktskarta å ägora till Roma kungsgård och dels utdrag af kartan öfver Roma och Store myrar, vid laga syn åren 1899—1900 upprättad af landtbruksingenjören John Conr. Wellelius, utmärkt område om 49,589 hektar.

I den underdåniga ansökningen anföres, att bolaget för sockerfabrikens förseende med vatten, efter aftal med kungsgårdens nuvarande arrendator, år 1894 anlagt en vattenledning från en i den kungsgården tillhörande Roma myr befintlig gammal kanal västerut öfver myren och intilliggande fastmark till en samlingsbrunn invid fabriksbyggnaden, därvid ledningen lagts så djupt, att dess öppning skulle, äfven sedan då uppgjort förslag till vattenafledning från den ofvanför Roma myr belägna Store myr kommit till utförande, komma att ligga under den blifvande kanalbotten. Enligt ett år 1900 upprättadt nytt förslag till torrläggning af Roma och Store myrar skulle emellertid omförmälda kanal vid den punkt, där vattenledningen till sockerfabriken inmynnade, erhålla sådant djup, att vattenledningsrörets öfverkant komme 1,2 meter öfver blifvande botten i kanalen. Då bolaget därjämte blifvit genom laga dom fränkändt rätten att upp-dämma vattnet i kanalen till erforderlig höjd samt ombyggande och fördjupande af vattenledningen skulle möta så stora svårigheter och förorsaka så betydliga kostnader, att det syntes omöjligt på detta sätt lösa frågan om beredande af tryggad vattentillgång för fabriken, återstode för bolaget ingen annan utväg än att söka förvärfva nödig mark, så belägen att, efter invallning och uppumpning af vatten från kanalen, därstädes kunde bildas en reservoar, från hvilken vattnet kunde i mån af behof inledas till fabriken. Samtidigt vore af största vikt att bekomma ett område, hvarå det från fabriken utsläppta orena vatten kunde genom öfversilning renas, innan det återfördes i kanalen, hvarigenom klagomål öfver skada å fisket skulle förebyggas. Det enda område, som lämpade sig för nämnda ändamål, utgjordes af ofvan omförmälda, öster om Roma järnvägsstation belägna del af Roma klosters kungsgård om 49,589 hektar. Den del af nämnda område, som låge söder om den nu befintliga vattenledningen, vore afsedd att invallas medelst jordvall å kanalens västra sida och bilda vattenreservoar, hvaremot den norr om vattenledningen belägna delen, hvilken skulle komma att fördes med en lägre jordvall, skulle an-

vändas till filtrering och rening af fabriksvattnet, innan det åter utsläpptes i kanalen. Den öster om kanalen utlagda jordremsan, hvilken i norra ändan tilltagits bredare för att bereda tillfälle att, där kanalen krökte, flytta denna så mycket åt öster, att bolagets cementerade uppsamlingsbrunn kunde förblifva orubbad, vore behöflig för att utmed vattenreservoaren vinna tryggad vattenrätt, men skulle därigenom intet hinder läggas i vägen för att hvar som helst genomgräfva jordremsan för beredande af aflopp för nödiga diken från intilliggande mark. Slutligen har bolaget framhållit fabriksdriftens välgörande inflytande såväl på länets jordbruk som ock inom andra områden, hvadan fabriken tryggade verksamhet vore för länet af allra största vikt.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande har jämväl öfverlämnat infortrade yttranden från landtbruksingenjören Wellenius, domänintendenten i länet, kungsgårdens arrendator samt kronofogden i orten.

Wellenius, hvilken vitsordat bolagets uppgift om vattenledningens läge i förhållande till blifvande botten i kanalen, har ansett, att det för fabriksdriften nödiga vatten kunde lämpligen erhållas på det af bolaget föreslagna sätt; att den invallning, som afsåges, kunde anordnas utan intrång på annans rätt; att den ifrågasatta flyttningen af kanalen kunde utföras utan men för myrens torrläggning; samt att af den beräknade kostnaden för myrarnas torrläggning, 417,000 kronor, skulle på nu ifrågasatt område, hvilket åsatts ett jordvärde af 8,254 kronor 45 öre, belöpa 11,175 kronor, hvilken kostnad syntes böra erläggas af köparen utaf området.

Domänintendenten har, med förmälan, att kungsgården ägde god tillgång på myrmark och väl kunde afstå någon del däraf, anført, att bolaget borde kunna medgifvas rätt att förvärfva ifrågasatt område på ömse sidor om kanalen, dock under villkor, att bolaget ej mindre medgäfvit, att den öster om kanalen befintliga jordremsan finge genomgräfvast för ledande af vatten till kanalen, än äfven ansvarade för, att jordremsan icke finge öfverväxas af buskar och ogräs till skada för närliggande odlade ägor.

Kungsgårdens arrendator O. Myhrman har meddelat, att bolaget förbundet sig att, därest den ifrågasatta invallningen redan under innevarande år verkställdes, hålla arrendatorn och torpare under kungsgården skadeslösa för förlust under återstående arrendetiden.

Kronofogden har i sitt yttrande lifligt förordat bifall till bolagets framställning, under betonande af den stora betydelse, sockerfabriken hade såväl för länets landtbruk som för dess järnvägar.

Slutligen har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i sitt underdåniga utlåtande anført, att, därest driften vid Roma sockerfabrik skulle, till följd af bristande tillgång på vatten, behöfva nedläggas, detta skulle lända till oberäknelig skada för hela länet, till höjande af hvars jordbruk, järnvägsdrift och öfriga näringar fabriken i mycket hög grad direkt eller indirekt bidragit. Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge därför, att det vore af största vikt, att fabriken på föreslaget sätt kunde beredas tillfälle till erhållande af den för fabriksdriften erforderliga vattentillgång. Då kronans andel i den på kungsgården belöpande kostnad för den i behöig ordning beslutade utdikningen af Roma och Store myrar, hvarmed början torde komma att ske redan under den närmaste framtiden, skulle genom öfverlåtelse af ifrågavarande område på bolaget, hvilket därmed naturligen skulle ikläda sig skyldighet att för området ingå i utdikningsföretaget, minskas med nära en åttendedel, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande funnit än ytterligare skäl tillstyrka bifall till ansökningen, helst kungsgården ändå hade så mycken myrmark, att afsaknaden af ifrågavarande område ej kunde vara kännbar. Beträffande köpevillkoren har Kungl. Maj:ts befallningshafvande hemställt, att köpeskillingen måtte bestämmas på det sätt och i den ordning, som i nådiga förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866 föreskrefves; att bolaget ensamt borde bestrida alla för köpeskillingens bestämmande och köpets lagfarande uppkommande kostnader; samt att bolaget måtte, oafsedt huruvida kronan komme att deltaga i vattenafledningsföretaget, förpliktas taga del i detsamma för det till bolaget försålda området och att utgöra kostnaden härför.

Till följd af nådig remiss har domänstyrelsen den 31 sistlidne januari häröfver afgifvit underdånigt utlåtande och därvid anført, att styrelsen, som inom närmaste tiden komme att afgifva infordradt underdånigt utlåtande i fråga om kronans deltagande för kungsgården i omförmälda vattenafledningsföretag, icke hade något att erinra mot afsöndring från kungsgården och försäljning till Roma sockerfabriks aktiebolag af det nu ifrågavarande området om 49,589 hektar med tillträdesrätt den 14 mars 1906 samt på de af domänintendenten och Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreslagna villkor.

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling detta ärende blifvit remitteradt, har ansett sig böra tillstyrka bifall till framställningen, men har därvid tillika velat uttala önskvärdheten af att, i sammanhang med

den föreslagna försäljningen till Roma sockerfabriks aktiebolag af därtill afsedt område, sådana åtgärder om möjligt må vidtagas, att de vid försäljningen fästade villkoren angående skyldighet för bolaget att deltaga i blifvande vattenafledningsföretag samt att tillåta genomgräfning af viss del af ifrågavarande mark för ledande af vatten, må blifva bindande jämväl för framtida ägare af marken.

Utskottet hemställer alltså,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 4 april 1905.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.
